

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Гольцов Андрій Геннадійович

Геополітичний порядок у Центральній Азії

УДК 327(575)

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-5.18>

Гольцов Андрій Геннадійович
доктор політичних наук,
доцент кафедри філософії
та міжнародної комунікації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7696-3223

Стаття присвячена дослідженню регіонального геополітичного порядку в Центральній Азії (ЦА). Регіон вирізняється сприятливим геополітичним та гео економічним положенням у серединній частині Євразії, має багатий природно-ресурсний потенціал. Протягом пострадянського періоду на території ЦА спостерігалася конкуренція між стратегічними планами Росії, Китаю, Заходу (США та країн ЄС) та Туреччини. Головними зовнішніми акторами, що впливають на геополітичний порядок в ЦА, залишаються Росія та Китай. РФ прагнула реалізувати спільно з Китаєм та іншими країн Азії макрорегіональний проєкт «Велика Євразія». Проте сучасна Росія вже не володіє достатніми ресурсами для реалізації зовнішніх регіональних проєктів. Відносно послаблення політичного, військового та економічного впливу Росії в регіоні дає можливість Китаю посилювати свої гео економічні, а також геополітичні позиції. Проведений аналіз регіональної політики Казахстану, Узбекистану, Туркменістану, Киргизстану та Таджикистану. Між країнами регіону розвивається багатоаспектна співпраця в політичній, безпековій, економічній, культурній, екологічній та інших сферах. У разі прогресивної та взаємовигідної взаємодії між країнами регіону в ЦА вірогідно сформується регіональний геополітичний порядок співробітництва. Подальше зростання впливу Китаю може призвести до встановлення його латентного домінування в регіоні. Киргизстан є особливо вразливим щодо китайського впливу, тому саме над цією країною Китай здатний встановити гегемонію. На значній частині Євразії в результаті зростання могутності Китаю може сформуватися однополярний макрорегіональний порядок на чолі з Китаєм. Виявлено, що держави регіону намагаються втілювати геополітику, спрямовану на забезпечення своїх власних інтересів і встановлення певного балансу впливів наймогутніших зовнішніх акторів.

Ключові слова: Центральна Азія, регіональний порядок, геополітичний порядок співробітництва, латентне домінування, гегемонія.

Вступ. Центральна Азія (ЦА) – регіон, що охоплює Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Киргизстан та Таджикистан, завдяки своєму унікальному геополітичному та гео економічному положенню та багатому ресурсному потенціалу, може розцінюватися в якості арени конкуренції між Росією, Китаєм, Заходом та Туреччиною. Меншою мірою інтерес до ЦА виявляють такі зовнішні актори, як Іран, Індія та Пакистан. Центральнаазійський регіон особливо важливий для потужних зовнішніх акторів з погляду багатства мінерально-сировинними ресурсами, передусім енергоносіями, а також можливостей трансконтинентального сполучення. З геополітичного погляду, ЦА часто трактується як «буферний регіон», враховуючи претензії сусідніх могутніх акторів, а також недостатню спроможність місцевих держав протистояти зовнішнім впливам.

Сучасна РФ як геополітична спадкоємиця Російської імперії та СРСР, традиційно вважає Центральнаазійський регіон сферою свого домінування і протягом тривалого часу намагалася залучити країни ЦА до своїх інтеграційних (по суті, неоімперських) проєктів. На початку XXI ст. відчутно активізувалося проникнення до регіону Китаю, який склав дедалі потужнішу конкуренцію

Росії та західним державам. Протягом останніх двох десятиліть відбувалося досить інтенсивне зростання китайського економічного впливу в центральнаазійських країнах.

У науковій літературі накопичений солідний обсяг розвідок, присвячених внутрішньорегіональним політичним та економічним процесам у ЦА, численним проблемам міжнародних відносин у регіоні, впливу зовнішніх акторів тощо. У сучасний період трансформації світового порядку загалом дослідження геополітичного порядку в Центральнаазійському регіоні становить неабиякий науково-теоретичний та практичний інтерес.

Мета та завдання. Провідною метою статті є виявлення сутнісних особливостей сучасного геополітичного порядку в ЦА. Основні завдання: визначення регіонального геополітичного порядку; вплив зовнішніх акторів на регіональний порядок в ЦА; характеристика ролей окремих держав регіону в геополітичному порядку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи, як аналіз, синтез, індукція та дедукція. Для співставлення ролі держав ЦА в регіональному порядку застосовувався порівняльний метод. Процеси вза-

емодії держав на теренах регіону вивчалися з позицій комплексного підходу. Для виявлення сутності регіонального геополітичного порядку в ЦА було застосовано геополітичне моделювання.

Результати. У численних зовнішніх проєктах конструювання Центральноазійського регіону пропонувалися різні схеми трансформації його геополітичної та гео економічної структур. Як правило, такі проєкти не мали на меті повноцінну міждержавну інтеграцію в ЦА, а передбачали залучення країн регіону (у певному форматі) до структури якоїсь більшої геополітичної конструкції. Спроби реалізації країнами ЦА власних багатосторонніх проєктів регіональної інтеграції досі не мали суттєвих успіхів, передусім, через численні розбіжності між акторами, а також внаслідок впливів зовнішніх акторів, заінтересованих у досягненні власних цілей.

Геополітичний порядок доцільно трактувати як «співвідношення сил, розподіл сфер впливу, характер взаємодії геополітичних акторів у певному геопросторі» [3 р. 63]. Регіональний геополітичний порядок відображає функціональну структуру відповідної геопросторової політичної системи регіонального рівня. Структура системи формує певні рамки для геополітики країн-учасниць. Варто зазначити, що потужні держави, зазвичай, відіграють провідну роль у формуванні та розвитку певного регіонального геополітичного порядку. Зокрема, вони здатні впливати на норми, принципи, правила порядку, організацію взаємодії держав у регіоні.

Наприкінці ХХ ст. геостратегічне суперництво в регіоні відбувалося між трьома головними зовнішніми «гравцями» – РФ, США та КНР. Саме Росія в 1990-х рр. вважалася провідним «гравцем» не лише в геополітичному, а й, навіть, гео економічному вимірі. У пострадянський період розвитку ЦА геополітичний порядок в регіоні міг бути кваліфікований як «квазіоднопольний», за якого Росія мала переважаючий вплив на регіональні процеси. Західні держави, особливо США, у пострадянський період здійснювали допомогу країнам ЦА в демократизації політичних систем та проведенні ліберальних економічних реформ, щоправда із незначними успіхами [9]. За поширеною в західній науці думкою, Вашингтон на теренах ЦА значною мірою втратив вплив, і «Велика гра» тепер ведеться між Москвою та Пекіном, що знайшли між собою баланс та поділили владу над регіоном [4]. ЦА може трактуватися в якості «буферного» геополітичного регіону між РФ та КНР.

Провідні держави Заходу проводять досить стриману політику щодо Центральноазійського регіону. Найвірогідніше, для держав Заходу гео економічне значення ЦА залишається вельми вагомим, зокрема, на перспективу. У Туреччині окремі політичні сили обґрунтовують проєкт транс-

регіонального геополітичного об'єднання «Великого Турану» на основі інтеграції тюркських народів. Для реалізації такого проєкту тюркські країни ЦА мають особливо велике значення. У результаті, під егідою Туреччини може бути сформований економічний та оборонний союз [2, с. 32].

Влада РФ у відносинах з лідерами пострадянських держав традиційно надає великої ваги особистим зв'язкам та персональним домовленостям. Латентні зв'язки російської верхівки з правлячими елітами азійських країн ґрунтуються на спільних інтересах отримання особистих вигод. Військово-політичне співробітництво в рамках ОДКБ виявилось загалом плідним для центральноазійських держав-учасниць, оскільки сприяло становленню та розвитку їхніх національних збройних сил. Нині ОДКБ, попри численні недоліки, залишається для Казахстану, Киргизстану і, особливо, Таджикистану необхідним інститутом для захисту їхньої безпеки від зовнішніх, а також внутрішніх загроз. Загалом для держав регіону участь у сформованих під егідою РФ безпекових інтеграційних структурах зумовлюється, передусім, безпосередніми загрозами з боку міжнародного тероризму (ісламистського штибу). Для правлячих еліт держав-членів участь в ОДКБ диктується ще й їхнім прагненням забезпечити подальше стабільне існування власних політичних режимів. На початку 2022 р. влада РФ відгукнулася на прохання К.-Ж. Токаєва щодо надання військової допомоги для вирішення політичних проблем, пов'язаних з народними протестами в Казахстані. Для автократій в державах ЦА такий приклад був вельми показовим. При цьому Кремль, передусім, сподівався зміцнити свій вплив на держави регіону та їхнє вище керівництво. Водночас, під час конфліктної ситуації 2022 р. на кордоні Киргизстану та Таджикистану Росія залишилася, по суті, нейтральною, оскільки прагнула зберегти вплив на обидві сторони.

Найвагомішим інститутом для забезпечення гео економічних інтересів РФ у ЦА залишається ЄАЕС, заснований у 2015 р. З пострадянських країн ЦА в цьому інтеграційному угрупованні беруть участь Казахстан та Киргизстан. Проте за нинішніх умов фактичної стагнації ЄАЕС, його інтеграційні можливості в ЦА уявляються обмеженими, а перспективи розширення – вельми сумнівними. Влада РФ сподівалася реалізувати спільно з КНР проєкт «Великої Євразії» – сполучити ЄАЕС та ЕПШШ (Економічний пояс шовкового шляху). Після 2014 р. протистояння із Заходом стимулювало Росію до активізації свого масштабного «повороту на Схід». РФ прагнула разом з партнерами по ЄАЕС, Китаєм та іншими країнами Азії побудувати «Велику Євразію». Вважалося, що узгоджена реалізація стратегії розвитку КНР та ЄАЕС призведе до формування «Євразійського економічного партнерства» [5, р. 97-98]. При цьому російська геостратегія була

також спрямована на створення «Малої Євразії» на пострадянському просторі, і центральноазійський вектор вписувався в загальну євразійську геостратегію Росії. Проте її реалізація за сучасних умов виявилася малоефективною.

У сучасній геостратегії РФ знову постали завдання реалізації «східного» вектору. Звісно, для Росії є дуже важливим завданням зберегти та посилити геополітичні та гео економічні позиції в Центральноазійському регіоні для забезпечення з південного «флангу» втілення своєї геостратегії «повороту на Схід». Водночас, Центральноазійський регіон є стратегічно важливим для Росії в реалізації її «південного» вектору геостратегії, спрямованого на взаємодію з країнами Південної Азії.

Держави ЦА протягом свого незалежного існування традиційно вбачали у РФ гаранта своєї безпеки. Водночас, за умов дії проти Росії західних санкцій, послаблення гео економічної та гео економічної могутності РФ, відносини держав ЦА з російською стороною дедалі більшою мірою характеризуються прагматизмом, прагненням отримати максимальні вигоди від скрутного становища традиційного гегемона.

Досить виразно проявляється тенденція щодо подальшого посилення впливу Китаю на гео економічну та геополітичну обстановку в країнах ЦА. У зв'язку з численними ризиками, пов'язаними з нинішніми проблемами підсанкційної (через війну проти України) Росії, найбільш вигідним вважається прискорений розвиток так званого «Середнього коридору» (Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту), що пролягає поза російською територією.

Неоднозначно оцінюється потенціал подальшого розвитку Шанхайської організації співробітництва (ШОС), яка сформувалася в 2001 р. на основі «Шанхайської п'ятірки» як свого роду спільний трансрегіональний проєкт РФ та КНР. Нині ШОС стала значно ширшою й, водночас, «аморфною» геополітичною структурою. Країни ЦА і надалі зацікавлені в отриманні від потужніших країн-партнерів (передусім, від КНР) інвестицій, пільгових кредитів, допомоги в захисті безпеки, боротьбі з міжнародною злочинністю тощо. й, особливо, трьома так званими «силами зла» (тероризмом, сепаратизмом, екстремізмом).

Протягом тривалого часу стратегія КНР в ЦА була спрямована на зростання економічного впливу, а РФ віддавала перевагу політичній та воєнній гегемонії [6]. На початку XXI ст. лише РФ була «внутрішньою» силою в ЦА, а КНР – «зовнішньою», проте в третьому десятилітті XXI ст. через посилення економічного впливу Китай перетворився на «внутрішню» силу в регіоні [7, р.402]. Попри те, що в економічному сенсі КНР перетворилася на провідного торговельного партнера

та інвестора в ЦА, РФ і надалі намагатиметься залишитися провідною політичною силою в регіоні [10, р.12]. Водночас, традиційні ліберальні установки країн Заходу на проведення демократичних політичних реформ ставатимуть для автократій ЦА усе менш затребуваними. Натомість, для правлячих еліт країн регіону «пекінська» модель авторитаризму видається досить привабливою.

КНР має найбільш реальні перспективи перетворитися на провідного зовнішнього актора в ЦА. Для забезпечення своїх інтересів у ЦА Китай застосовує, передусім, економічні засоби, а також інструментарій «м'якої» сили. Китайське керівництво використовує переважно формат двосторонньої співпраці з країнами ЦА. Водночас, спостерігається прагнення КНР організувати під своєю егідою системну взаємодію з регіоном загалом. Офіційно наголошується на тому, що «плідна всебічна співпраця між Китаєм та державами ЦА відповідає фундаментальним інтересам усіх 6 країн та їхніх народів» [11]. У результаті зростання геополітичної та гео економічної могутності «Піднебесної» на значній частині Євразії може сформуватися однополярний макрорегіональний порядок.

Усі держави регіону зацікавлені у формуванні регіональної безпекової системи. Але вони не володіють достатніми ресурсами для розбудови надійної архітектури регіональної безпеки. Геополітичні протиріччя між країнами ЦА негативно позначатимуться на ефективності інститутів регіональної співпраці у сфері безпеки. Водночас, зовнішній гегемон здатний організувати під своєю егідою розбудову дієздатної регіональної архітектури безпеки. На місце приреченої на послаблення Росії неминуче приходять Китай.

Нині в країнах ЦА набувають подальшого поширення уявлення щодо спільної історичної долі та цивілізаційної спільності народів регіону. Вважається, наприклад, що «держави та народи ЦА протягом століть сприяли взаємному збагаченню та налагодженню міжцивілізаційного діалогу на континенті» [8]. Спільні економічні інтереси постають особливо потужним стимулом для розвитку економічного співробітництва країн регіону. Економічні вигоди від взаємодії з Росією (котра має великі труднощі), реалізації масштабних китайських проєктів, перспективні можливості співпраці з країнами Заходу, вихід на ринки «Півдня», – усе сприяє процесам взаємодії в регіоні.

Держави ЦА прагнуть використовувати вельми сприятливий для реалізації їхніх інтересів сучасний геополітичний та гео економічний момент. За останні роки відбулася низка самітів, під час яких держави ЦА вели загалом вигідний для себе діалог, відповідно, з РФ, КНР, США, ФРН. Потреби провідних держав Заходу, Росії та Китаю у розвитку співпраці з країнами ЦА стимулюють активізацію зусиль останніх щодо формування структур

регіональної взаємодії. Для ЦА виникла потенційна можливість перетворитися на «євразійський епіцентр міжнародних геополітичних та гео економічних перетворень» [8]. Водночас, проявляються об'єктивні тенденції щодо посилення ролі провідного зовнішнього актора (Китаю) в регіональному геополітичному та гео економічному порядку.

Щорічно відбуваються консультативні зустрічі глав держав ЦА. 21 липня 2022 р. президентами Казахстану, Киргизстану та Узбекистану був підписаний Договір про дружбу, добросусідство та співробітництво в цілях розвитку Центральної Азії в XXI ст. (очікувалося, що Туркменістан та Таджикистан приєднаються згодом). Попри наявність суперечностей між державами ЦА, тенденція до формування інститутів регіонального співробітництва є очевидною.

Казахстан залишається головним стратегічним союзником Росії в ЦА. При цьому, через наявність великої російської діаспори в північних регіонах країни, для Казахстану, теоретично, існує потенційна небезпека агресії з боку РФ за «українським сценарієм». Держава прагне забезпечити собі максимальні економічні преференції від участі в ЄАЕС. Для влади Казахстану збереження державного суверенітету постає в якості безумовного пріоритету. На міжнародній арені Казахстан націлений на реалізацію багатовекторної стратегії. Країна здійснює подальшу географічну диверсифікацію своєї зовнішньої торгівлі. Перше місце в ній нині посів Китай – у 2023 товарообіг між країнами перевищив 41 млрд\$ (за китайськими даними). Водночас, значення РФ залишається великим, її корпорації (як державні, так і приватні) обіймають досить міцні позиції в казахській економіці. У військово-політичній сфері Казахстан виявляє готовність брати участь у різних механізмах оборонного стримування в рамках ОДКБ. Спираючись на свій відносно потужний потенціал, Казахстан виявляє амбіції відігравати роль геополітичного лідера в регіоні. Саме керівництво Казахстану нині відіграє найбільш активну роль в організації регіональної співпраці.

Узбекистан володіє відносно потужним природно-ресурсним, економічним, демографічним та військовим потенціалом для самостійної геополітики в регіоні. Ш. Мірзієєв здійснює в країні реформи, у зовнішній політиці держави був фактично подоланий ізоляціонізм. Навіть часткове розв'язання проблемних питань із сусідніми Киргизстаном та Таджикистаном може надати Узбекистану можливість стати вагомим центром міжнародної співпраці в ЦА. При цьому, підтримуючи своїх союзників по ОДКБ – Киргизстан та Таджикистан, РФ прагне збалансувати геополітичні претензії Узбекистану в регіоні.

Туркменістан виділяється багатством мінерально-сировинних ресурсів, особливо великі

в країні поклади природного газу. Геополітика цієї держави і нині, при режимі С. Бердимухамедова, носить, значною мірою, автаркічний характер. Газовий експорт Туркменістану орієнтований переважно на Китай. Після побудови Транскаспійського газопроводу Туркменія матиме змогу долучитися до спільного з Азербайджаном та Туреччиною проєкту TANAP щодо експорту газу на європейський ринок. Для забезпечення геополітичної стабільності в ЦА Туркменістан має особливе значення. Отже, для країн регіону стратегічно важливе співробітництво з Туркменістаном у питаннях захисту безпеки, залучення цієї країни до спільних проєктів.

Киргизстан та Таджикистан є найбільш економічно слабкими й проблемними країнами регіону. Влада РФ вже традиційно намагається підтримувати з їхніми правлячими елітами класичні імперські відносини «патрон-клієнт». Кремль прагне залучити Киргизстан та Таджикистан до своїх інтеграційних проєктів. Співпраця з РФ у військово-політичній сфері та участь в ОДКБ продиктовані для Киргизстану та Таджикистану їхніми гострими внутрішньо- та зовнішньополітичними проблемами. Між самими Киргизстаном і Таджикистаном наявні територіальні суперечності.

Республіка Киргизія вдало використала можливості свого членства в ЄАЕС й досягнула зростання цілої низки економічних показників. Для Киргизстану РФ залишається дуже впливовим кредитором, важливим партнером у сфері виробництва та в зовнішній торгівлі. Киргизькі мігранти в Росії своїми грошовими переказами сприяють зміцненню вітчизняної економіки. У геополітично вразливому Киргизстані (як і Таджикистані) РФ розглядається в якості гаранта безпеки щодо потенційної узбецької агресії. На теренах країни дислоковано «Об'єднану російську військову базу» Спостерігається суттєве зростання економічної залежності Киргизстану від Китаю, навіть існує небезпека встановлення латентної китайської гегемонії.

Таджикистан є найслабкішою та найуразливішою з усіх країн регіону. Для нього найбільш актуальною є загроза ісламістського тероризму. Російські корпорації залишаються заінтересованими в дуже вигідних для них спільних проєктах на території країни. Водночас, Таджикистан дедалі більшою мірою перетворюється на «кабального» боржника Китаю. На теренах Таджикистану розташована досить боєздатна 201-а база російських військ. Для політичного режиму Таджикистану військово-політична підтримка Росії є актуальною необхідністю за умов постійних загроз з боку войовничих ісламістських угруповань, особливо ззовні. Геостратегічним інтересам Росії, КНР та Заходу відповідає перетворення Таджикистану на політично підконтрольну «буферну» країну на межі з Афганістаном.

Держави регіону прагнуть забезпечувати свої власні інтереси й маневрувати між провідними зовнішніми геополітичними акторами [1, с. 235]. Посилення економічної експансії Китаю в ЦА навіть, певною мірою, спрацьовує на користь Росії, оскільки стимулює країни регіону зберігати геополітичну орієнтацію на неї. Вочевидь, правлячі еліти держав ЦА вважають, що РФ, КНР та США не зможуть нав'язувати в односторонньому порядку в регіоні власні «правила гри» [4, р. 5]. Проте нині вплив Китаю на геополітичний порядок у регіоні набуває дедалі більшої потужності, можливий навіть розвиток неоднозначної тенденції до формування однополярного домінування «Піднебесної».

Висновки. На теренах Центральноазійського регіону прагнуть реалізовувати свої інтереси могутні зовнішні актори, передусім, Росія та Китай. У ЦА спостерігається тенденція до активізації регіонального співробітництва. Однак формування інтеграційного угруповання нині уявляється вельми проблематичним через суттєві розбіжності між країнами регіону. Таким чином, у ЦА склалися об'єктивні можливості для становлення регіонального геополітичного порядку співробітництва (передусім, у політичній, безпековій та економічній сферах). Сучасна Росія не має достатніх ресурсів для неоімперського домінування в регіоні. «Буферна» модель Центральноазійського регіону вже не відповідає реальній геополітичній обстановці. Подальше посилення гео економічного та геополітичного впливу Китаю може призвести до встановлення його латентного домінування над регіоном. У результаті, Центральноазійський регіон, поки що потенційно, може увійти до однополярного макрорегіонального порядку на чолі з Китаєм. Правлячі в країнах регіону політичні еліти зацікавлені в збереженні державами свого суверенітету. В інтересах країн ЦА встановлення в регіоні певного балансу впливів наймогутніших зовнішніх акторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гольцов А. Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі. Київ : ЦУЛ, 2018. 392 с.
2. Парфіненко А. Ю. Центральна Азія як геостратегічний регіон у сучасному геополітичному протистоянні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. Вип. 15. С. 24–36.
3. Goltsov A. The Contemporary Geopolitical Order in the Arctic Region. *Cogito. Multidisciplinary Research Journal*. 2024. Vol. XVI, No 1. P. 61–80.
4. Laruelle M., Peyrouse S. Globalizing Central Asia: Geopolitics and the challenges of economic development. Abingdon-on-Thames: Routledge, 2013. 376 p.
5. Li Y. The greater Eurasian partnership and the Belt and Road Initiative: Can the two be linked? *Journal of Eurasian Studies*. 2018. Vol. 9. № 2. P. 94–99.

6. McGlinchey E. Leadership Succession, Great Power Ambitions, and the Future of Central Asia. *Central Asian Affairs*. 2016. Vol. 3. № 3. P. 209–225.

7. Tang S. Regionalism in the Shadow of Extraregional Great Powers: A Game Theoretical Explanation of Central Asia and Beyond. *The Chinese Journal of International Politics*. 2021. Vol. 14, № 3. P. 381–416.

8. Tokayev K.-J. Renaissance of Central Asia: Towards Sustainable Development and Prosperity. *Kazpravda*. 8.08.2024. URL: <https://kazpravda.kz/n/renessans-tsentralnoy-azii-na-puti-k-ustoychivomu-razvitiyu-i-protsvetaniyu/> (last accessed: 30.10.2024).

9. Tolipov F. New Strategy, Old Game: The Realignment Geopolitics of Central Asia. *The Central Asia-Caucasus Analyst*. 2020. March 26. URL: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13610-new-strategy-old-game-the-realigning-geopolitics-of-central-asia.html> (last accessed: 30.10.2024).

10. Uran Kyzy A. The “Great Game”: Russia and China in Central Asia. *TRT World*. 2019. 16 p. URL: <https://researchcentre.trtworld.com/wp-content/uploads/2020/11/Great-Game-between-Russia-and-China.pdf> (last accessed: 30.10.2024).

11. Xi'an Declaration of the China-Central Asia Summit. *News Central Asia*. 20.05.2023. URL: <https://www.newscentralasia.net/2023/05/20/xian-declaration-of-the-china-central-asia-summit/> (last accessed: 30.10.2024).

REFERENCES:

1. Goltsov A. G. (2018). Geopolitychnyy vymir stratehiyi Rosiys'koyi Federatsiyi na postradyans'komu prostori. [Geopolitical dimension of the strategy of the Russian Federation in the post-Soviet space], Kyiv: CUL. [in Ukrainian].
2. Parfinenko A. (2022), Tsentral'na Aziya yak heostratehichnyy rehion u suchasnomu heopolitychnomu protystoyanni. [Central Asia as a geo-strategic region in the modern geopolitical confrontation]. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "International Relations. Economics. Country Studies. Tourism"*, Issue 15, pp. 24–36. [In Ukrainian].
3. Goltsov A. (2024). The Contemporary Geopolitical Order in the Arctic Region. *Cogito. Multidisciplinary Research Journal*. Vol. XVI, No 1. P. 61–80.
4. Laruelle M. and Peyrouse S. (2013). Globalizing Central Asia: Geopolitics and the challenges of economic development. Abingdon-on-Thames: Routledge.
5. Li Y. (2018). The greater Eurasian partnership and the Belt and Road Initiative: Can the two be linked. *Journal of Eurasian Studies*, Vol. 9, No. 2, pp. 94–99.
6. McGlinchey E. (2016). Leadership Succession, Great Power Ambitions, and the Future of Central Asia. *Central Asian Affairs*, Vol. 3, No. 2, pp. 209–225.
7. Tang, S. (2021). Regionalism in the Shadow of Extraregional Great Powers: A Game Theoretical Explanation of Central Asia and Beyond. *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 14, No. 3, pp. 381–416.
8. Tokayev K.-J. (2024) Renaissance of Central Asia: Towards Sustainable Development and Prosperity. *Kazpravda*. 8.08.2024. URL: <https://kazpravda.kz/n/renessans-tsentralnoy-azii-na-puti-k-ustoychivomu-razvitiyu-i-protsvetaniyu/> (last accessed: 30.10.2024).
9. Tolipov F. (2020). New Strategy, Old Game: The Realignment Geopolitics of Central Asia. *The Cen-*

tral Asia-Caucasus Analyst, March 26, available at: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13610-new-strategy-old-game-the-realigning-geopolitics-of-central-asia.html>. (last accessed: 30.10.2024).

10. Uran Kyzy A. The “Great Game”: Russia and China in Central Asia. *TRT World*. 2019.

16 p. URL: <https://researchcentre.trtworld.com/wp-content/uploads/2020/11/Great-Game-between-Russia-and-China.pdf> (last accessed: 30.10.2024).

11. Xi'an Declaration of the China-Central Asia Summit. *News Central Asia*. 20.05.2023. URL: <https://www.newscentralasia.net/2023/05/20/xian-declaration-of-the-china-central-asia-summit/> (last accessed: 30.10.2024).

The Geopolitical Order in Central Asia

Goltsov Andriy Hennadiyovych

Doctor of Political Science,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and International
Communication
National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine
Heroiv Oborony str., 15, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7696-3223

The article is dedicated to examining the regional geopolitical order in Central Asia (CA). This region is distinguished by its favorable geopolitical and geoeconomic position in the central part of Eurasia and possesses substantial natural resource potential. During the post-Soviet period, CA has been a site of competition among the strategic plans of Russia, China, the West (the US and EU countries), and Turkey. The primary external actors influencing the geopolitical order in CA continue to be Russia and China. Russia has aimed to implement the “Greater Eurasia” macro-regional project in cooperation with China and other Asian countries. However, modern Russia no longer possesses sufficient resources to carry out external regional projects. The relative weakening of Russia’s political, military, and economic influence in the region provides China with an opportunity to strengthen its geoeconomic and geopolitical positions. An analysis of the regional policies of Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kyrgyzstan, and Tajikistan has been conducted. A multifaceted cooperation is developing among the countries of the region in areas such as politics, security, economy, culture, environment, and others. If progressive and mutually beneficial interaction continues among the regional countries, a cooperative regional geopolitical order is likely to emerge in CA. The further rise of China’s influence may lead to its latent dominance in the region. Kyrgyzstan is particularly vulnerable to Chinese influence, which is why China is capable of establishing hegemony over this country. As China’s power continues to grow, a unipolar macro-regional order led by China could emerge across a significant portion of Eurasia. The study reveals that the states in the region strive to pursue a geopolitical strategy aimed at securing their own interests and establishing a balance of influence among the most powerful external actors.

Key words: Central Asia, regional order, cooperative geopolitical order, latent dominance, hegemony.